

sempre *mascarà*», Costa i Llobera (*La Deixa del Geni Grec* III, v. 99); i en el Princ. i en to menys solemnia, *emmascarar*: «les fesomies les tenim tots per un mateix seguit d'*emmascarades*», Em Vilanova (*Quadros Populars*, 7); «s'hauria dit que una mà invisible ho havia *emmascarat* tot de gris: los arbres, les cases, los vestits, los rostres», NOLLER, *Pap.*, 208.

Tinguem present que des del domini cat. el mot sembla haver-se estès cap a l'aragonès: «*mascarar*: tiznar» i «*mascara*: tizne» a Sororb (Torres Fornés) i en aragonès en general (Peralta, Boraio), Casac. recollí *maskarár* 'emmascarar' a les valls de Gistau, Echo i Ansó (BDC xxiv), i a Bielsa em contaven que per disfressar-se *se maskaraban la kàra* («se la tiznaban»), 1965. D'altra banda és manlleu del català el sard *maskàra* «fulgigine, nero fumo», perquè és només del Campidano (MLWagner, *Ländl. Leben Sardinians*, 149n.; ASNSL cxxxiv, 315; ARom. xix, 29).

En llengua d'oc ja veiem *mascarar* «carbone tingere» en el *Donat Proensal* de c. 1240, i de la seva autoctonia en tot el domini dóna testimoni el fet que *mašarà* 'brut' i *mašar* 'sutge' apareixen fins a la Haute-Loire (ARom. iv, 381) o sigui allà on sca antic passa a *ša*. En altres llengües romàniques, si bé amb caràcter menys general, no perdem el rastre del mot: en portuguès *mascara* alterat en *maskarra* «nódoa de tinta, carvão ou felugem no rosto» ja és ben freqüent en els *Autos* del S. xvi, els d'Antônio Prestes i de Jer. Ribeiro, i en el sentit figurat de «labeu, estigma» es troba en la *Monarchia Lusitana* fi del S. xvi, així com *mascarar* «sujar a cara com mascarras» (diccs. de Moraes i de Fig.).

En castellà sí que a penes existeix aquesta paraula, fora d'Aragó, però en un període preliterari potser també el tingué, car en queden *bestiòn mascariento* 'lleig, deforme' en el *Fernan González* (11d, 487d), *mascoriento* en l'*Apolonio* (14d). I en francès, si bé *mascarer* «barbouiller de noir» en Rabelais (*Garg.*, cap. 11) sembla occitanisme (Sainéan, *La L. de Rab.* II, 188), en canvi el fr. *mâchurer* «barbouiller, noircir» (sobretot dialectal, i amb una *u* secundària per contaminació del fr. ant. *oscurer* 'enfosquir', 'embrutar'), fr. ant. *mascherer* ha de ser genuí, vista la data (*mascurer*, S. xii), i tenint en compte l'evolució de sca > *sche*.

Seguint i precisant la pista assenyalada per Jud, Joh. Hubschmid (*Roman. Helvetica* xxx, 86-7) va proposar una enginyosa etimologia cèltica. MASKARUS apareix com a cognom en una inscripció de Narbona: 10 ja que -ĀRO- està comprovat com a sufix per amplificar noms de colors (ALBĀRO-, LEUKĀRO-), MASKĀRUS seria un derivat d'un cèltic MASK- 'negre, tacat de mascara', del qual provindria *masca* 'bruixa', pròpiament 'emmascarada'; com a eficax contraproposa addueix el compost TALAMASCA 'bruixa' i 'màscara', el primer element del qual seria el mot cèltic ben conegut TALOS 'front' (bretó, còrnica i ky. *tal* id.), 11 el qual per tant significaria 'la del front (o cara) cobert d'emmascares'. En efecte *thalamascha*, *dala*-, *talamasga*, 'bruixa', es troba en moltes glosses alt-alemanyes i en d'altres textos en

baix llatí [Reims, a. 852], un fr. *talemache* 'màscara es documenta el 1487, *talmascher* «souiller, salir» en francès antic, i avui perdura aquest verb en els parlars populars de Bèlgica i dels Vosges fins a l'Ain, en sentits, entre altres, secundaris «embrouiller, manigancer, tourmenter, harceler, insister».

Sembla que hi podríem afegir encara algun vell reflex en la nostra onomàstica, no sols el nom *Mascaró* tan difós entre nosaltres (cf. Mahomat *Almascaro*, Rept. de Val.) i que podria haver estat de primer un malnom a la manera de 'el Moreno', 'el Negre', l'*Emmascarat*' o 'Mascarat', sinó uns arcaics i importants noms de lloc en la zona més conservadora dels nostres Pirineus: el *Rimàscaro* de tremendes avingudes, al peu de Benasc (fit a fit de Grist): qui hagi travessat, mal sigui corrent, aquell espantós camp de mort sembrat d'enormes tarters i rocasses que hi rodolen cada hivern i cada tardor, comprendrà bé que d'aquella flumaire en diguessin el REKO- MASKĀRŌN 'el riu de les bruixes'; 12 i segurament el nom de la Ribera de *Mascalida* a la Vall de Cardós (afluent de la de Tavascan davant de Quanca, on m'assenyalen amenaçadores allaus de neu i de pedra) deu sortir de MASKA-LITA (o MASKAR-LITA) 'allaus de les bruixes' (cf. LLIDO).

L'etimologia Hubschmid-Jud és una idea brillant, però convé no deixar-se enlluernar. Comencem (sense oblidar que 'front' no és igual que 'cara') que no és clar el pas del *TALOMASKA, que hauríem de suposar, al TALAMASKA real. És tractaria d'una dilació vocàlica del gal tardà, que reapareixeria en el fproov. i gc. *talapen*, *-ben*, 'penal de la teulada', 'pignon» de TALOPENNOS (un altre compost del nostre TALOS), però el mateix Hubschmid, amb lloable probitat, reconeix que aquí degué entrar en joc una contaminació (del llgd. *alapen* = gall-port. ALPENDRE (*DECH*), amb influència d'*ala*).

Sobretot el fet és que no hi ha en cèltic insular proves directes que MASKA pertanyés a la família cèltica, 13 i fins ara s'havia cregut que *talamaska* era un compost germànic; l'àrea actual en els dialectes francesos és favorable a aquesta idea, de manera que l'a-al. ant. *thalamascha* i el neerl. mj. *talmasche* podrien ser mots germànics i no celtismes ni romanismes. 14 Finalment, si Hubschmid creu que el citat nom de persona MASKARUS és cèltic, per germànic el tingueren Förstemann (*Altdt. Namenbuch* I, 1107-8) i Gamillscheg (*Rom. Germ.* I, 319, 328), i no els mancaven bones raons: *Masko* apareix a Ratisbona ja el 778, 15 i la fesomia germànica dels derivats *Mesgilo* (Sankt Gall, 804) i *Maskelein-Meskilin* (S. ix) és bastant clara; especialment l'ordre del compost *Mascarville* (Alta-Garona) i la terminació del bearn. *Mascaras* (MASKARANIS) són decididament favorables al gòtic. 16

D'altra banda també és veritat que l'*Altceltischer Sprachschatz* de Holder dóna encara més noms en *Masc-* que Förstemann (cf. Whatmough, *Di. Anc. Gaul*, 99, 128, hi afegeix «*mascius*: wizard» i alguna altra cosa de mal controlar) i per més que aquesta obra no sempre és prou crítica, i entre els exemples citats la gran majoria no presenten indicis clars de cel-